

Pojem / Pojmovost

Předpokládáme, že pojmy musely být vynalezeny, nikoli objeveny. Možná, že byly vynalezeny v různých dobách a odlišných společnostech již dříve, ale nic o tom (přinejmenším zatím) nevíme. Vynález se ovšem stává skutečným vynálezem, teprve když přestává být pouhou náhodou, ale může ho být a také ho skutečně je využíváno opětovně, tj. kdykoliv se to hodí, kdykoliv toho je zapotřebí. Vynález se stává skutečným vynálezem teprve aplikací, v rámci aplikace. Ale pojem je docela zvláštním vynálezem: vynálezce ani neví, že jej vynalezl, ani jak jej vynalezl, uživatelé ho používají, aniž by dost dobře věděli, čím tento vynález vlastně je, spíše se naučí ho používat jakoby nějakého triku. A na tom můžeme vlastně trvat: práce s pojmy je opravdu jakýmsi zvláštním trikem, kterému je třeba se dobře naučit (ale není to zpočátku nijak nesnadné, jak můžeme pozorovat na malých dětech), a pak už jde všechno jakoby samo a stále lépe (do jistého momentu, ovšem). Když to bereme takto, pak ani není třeba starým Řekům připisovat vynález samotných pojmů, jako spíše vynález jejich překvapivé, ale skvělé aplikace. Filosofie nevznikla prostě „sama“ jako důsledek vynálezu pojmů, ale jako pozoruhodný projekt aplikace pojmů na některé zvláštní situace, do kterých se člověk i tak (tj. bez pojmů a pojmového myšlení) dostával. Zvláštnost celé záležitosti spočívá především v tom, že se Řekové (tedy přinejmenším někteří, právě oni „průkopníci“, kterým budeme říkat „filosofové“, což je pojmenování nutně pozdější než filosofování samo) naučili „pracovat“ s pojmy (tj. pojmově myslet) daleko dříve, než se jejich úžas (který je podle Aristotela počátkem filosofování) zaměřil právě na tuto pojmovost. A tak skutečným zvratem byl opravdu tento výkon reflexe, provedený již za pomoci pojmů, ale dospívající přece teprve v tomto kroku v tématizaci pojmovosti a pojmů samotných.

(Berlín, 930220-1)